

מבית לוי

מבית מדרשו של מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל
גאב"ד ור"מ זכרון מאיר ב"ב ובעל "שבט הלוי"
ע"י הגאון רבי משה שטיין שליט"א

בס"ד, עש"ק בהר בחקותי

קובץ שאלות בעקבות הנגיף (יב)

ברכת הגומל לחולי קורונה שנתרפאו

בש"ע (סי' רי"ט ס"ח) כתב, בכל חולי צריך לברך אפילו אינו חולי של סכנה ולא מכה של חלל, אלא כל שעלה למטה וירד וכו' וביאר במ"ב (ס"ק כ"ה) שכיון שנפל למשכב אין אנו יודעים סופו, שכמה פעמים אע"פ שתחלתו לא היה סכנה לבסוף מתגברת המחלה ובא לידי סכנה. וכתב עוד (ס"ק כ"ד) אבל אם לא עלה למטה כלל רק שיש לו איזה מיחוש בעלמא בראשו או בגרונו וכה"ג אינו מברך אפילו לדעה זו. וכתב הרמ"א וי"א דאינו מברך רק על חולי שיש בו סכנה כגון מכה של חלל, וכן נוהגין באשכנז.

המ"ב (ס"ק כ"ה) כותב, שהמ"א כ' דקצת נוהגין כדעת המחבר, וכן דעת הא"ר לדינא, וכן כתב במגן גיבורים שכל שחלה בכל גופו שכינא בזה מחללין עליו את השבת ע"י נכרי מברך הגומל [והביא כן בשם הרדב"ז] וכעין זה כ' ג"כ הח"א אך שכ' שמ"מ לא יברך אא"כ נפל למטה לא פחות מג' ימים, ועיין ביאור הלכה שדן לגבי חום גבוה, עכת"ד. והנה בחולי הקורונה יש כמה דרגות, יש שכמעט ואינם מרגישים רק מעט חום וכאבי ראש, ויש שמרגישים קוצר נשימה וחולשה גדולה, ומהם שנזקקים להנשמה, ויש שאף מורדמים.

ולגבי הגומל למנהג אשכנז יש לדון בכל מקרה לגופו. ובאופן כללי, בדרגה החמורה ודאי שלכו"ע צריך לברך הגומל. וגם בדרגת הבינונית כשיש קוצר נשימה וכדו' נראה שיש לברך. ורק בדרגה הקלה אין לברך הגומל. [ויש לצרף לזה את הנידון במי שנפלה אבן לידו אם מברך הגומל, ושאלה זו שואלים פעמים רבות בתאונות דרכים קלה. ומקובל להורות שאם לא היה בסכנה ממש, שלא לברך, ורק בנפגע מעט יש לברך].

הזמן לברך הגומל

הנה בש"ע (סי' רי"ט ס"א) כתוב מי שהיה חולה ונתרפא. וכ' במ"ב (סק"ב) ונתרפא, והולך כבר על בוריו (א"ר וש"א).

ומהו הגדר בזה, בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' קנ"ב ג') כתב, שאם יצא מהסכנה והבריא והלך ברגליו לבית הכנסת, ויקח זמן עד שיבריא לגמרי, מברך בשם ומלכות. וכן נהג מרן זצ"ל לאחר שעבר ניתוח לב, שאחר זמן קצר כשיצא לבית הכנסת בירך. ומבעל הדברי חיים מצאנז זצ"ל מובא שלא בירך עד שלא הרגיש שום חולשה מהמחלה וחזר לגמרי לכמות שהיה. ומסופר שהיה מברך הגומל והציבור כבר לא זכר שהיה פעם חולה שהוצרך לברך, וכ"כ בשמו בשו"ת דברי יציב (ח"א סי' פו – פז).

שאלות שנשאלו בעידן הקורונה

א. מי שיש לו אפשרות להצטרף מהמרפסת או בחצר לשני מגיינים שבאחד מהם יש יותר מתפללים, האם יש בזה משום ברוב עם, כמו שכתוב לילך לבית הכנסת שיש בו רוב עם אף שמרוחק.

בכל השנה אדם הולך לביהכ"ס שלו ששם לבו חפץ וכידוע מהרדב"ז, אבל כאן ששניהם אינם שלו, לכאן חזר הדין שילך למקום שיש בו רוב עם. או"ד שמנין כזה שאינו קבוע אין בו דין זה.

ב. האם מותר לעבור לפני המתפללים בחניה עם מכונית [שידה תיבה ומגדל].

תגובות הרבנים על גיליונות קודמים

נפילת אפים במקום שאין ס"ת

ישר כח על ההלכות והליקוטים הנפלאים מצורף לקט יושר שהתרומת הדשן לא היה אומר תחנון כלל במקום שאין ס"ת וכן הוא בדברי יציב. לקט יושר חלק א (אורח חיים) עמוד כח ענין ד' כשהיה מתפלל במקום שאין שם ס"ת בין ביחיד בין בצבור אין אומר תחנה, וכן ה' אלהי ישראל, כך שמע מפי רבו מה"ר אהרן פלומיל זצק"ל. אבל כשיש שם ס"ת אמר תחנה וכן ה' אלהי ישראל אף על פי שאין שם מנין. הרה"ג יוסף מרדכי סלומון שליט"א מו"צ בבני ברק

האם יש נפ"א במקום שיש סידור

ייש"כ

מה שכתבתם על סידורים שזה לא נחשב כספרים, יש להעיר שהרי באליה רבה שאל על השיטה הזאת [שסוברת שאומרים כאשר יש ספרים] שהרי בכל בית יש מזוזה? ותירץ המגן גיבורים (שהובא בשעה"צ שם) ששאני מזוזה ותפילין כיון שהם סגורים ולא עשויים ללמוד מהם לכן אינו דומה לס"ת, ומוכח מזה שסידור שיש בה פרשת קר"ש ששפיר נחשב לספרים, וכך פסק הגרמ"ש קליין שליט"א. גם מה שכתבתם שאם יש אחד מהמנין במרפסת שיש לו ס"ת שרק הוא נופל על אפיו, לבבי לא כן נוטה, כי אם הקילו לרוב פוסקים להצטרף למנין אם רואים אחד את השני אז ק"ו שאיכא לצרף אם רואים את האדם שנמצא אצלו ס"ת, כי הכלל בזה הוא שראיית המקום נחשב כאילו שנמצא אצלו – ועוד שלא גרע ממי שמצטרף עם הציבור שמבואר שם ברמ"א שיכול ליפול על כפיו אע"פ שאין אצלו כלל ס"ת. בברכה הרה"ג חיים ברכיה ליברמן שליט"א מו"צ בבני ברק

תשובה

מבני הרה"ג דוד שליט"א מו"צ באשדוד

בענין מה שכתב הרב ליברמן שליט"א בדין נפילת אפים במקום שהס"ת בבית א' מהמתפללים ובמקום שיש סידורים.

א. מה שכתב שברואין זא"ז נחשב כאילו כולם נמצאים במקום א' עם הס"ת, לבד מזאת שעצם התפלה שנחשבת לתפילה במנין זה הוא רק במקום הדחק כמבואר במשנ"ב, ע"כ אפשר לסמוך ע"ז כשאין ברירה אחרת לגבי תפלה בציבור, אך באמת יש לדון אם לסמוך על המתירים לגבי שאר עניינים.

אך לעצם הענין מה שכתב הרמ"א שבשעה שהציבור מתפללין אפ' יחיד בביתו נופל ע"פ וכביאור הט"ז דאפ' מחיצה של ברזל אינה מפסקת, היינו שכשיש מנין שיש שם ס"ת ושם נופלין על אפיהם אזי גם היחיד נופל עמהם, אבל לא מצאנו בזה הכרח שכשאין מציאות של מנין שיש עמהם ס"ת, אזי דין זה של רואין זא"ז מייצר מציאות של מקום שיש בו ס"ת. וכל מה שמצאנו

הוא שרואין זא"ז נחשב לציבור לענין מה שצריך ציבור, אבל לא מצאנו שכל מה שיש לכל אחד בביתו נחשב כאילו מונח ביחד עם הציבור.

ב. לענין מה שכתב להוכיח מהא"ר שכשיש סידור שיש בו פרשת ק"ש נחשב כספרים, לענ"ד אין הכרח לכך, דכוונת הא"ר דאם נאמר דלאו דווקא ארון עם ס"ת אלא שצריך שיהיה דבר קבוע, א"כ מזוזה הקבועה במקומה שקדושתה כעין קדושת ס"ת לענין כמה דברים, וכמבואר בערוך השולחן לגבי גניזה שצריכה כלי חרס כס"ת, גם יחייב נפ"א, דא"א לומר דכוונתו פרשת ק"ש שאפשר ללמוד ממנה, דהרי מבטל מצות עשה דמזוזה כשמוריד המזוזה, ועוד דמדוע לא תפילין. ולהמ"ב שמיקל בשאר ספרים בוודאי כוונתו לספרים העומדים ללמוד כעין ס"ת, וכעין המובא בפוסקים להקל לקיים בזה מצוות כתיבת ס"ת.

עשיית מחיצה בשבת כדי לא להתפלל במקום פרוץ

לכבוד הגאון רבי משה שטיין שליט"א

לגבי מה שהסתפק כת"ר האם מותר לעשות בשבת מחיצה במקום שאין לו מחיצות, בכדי שלא להתפלל במקום פרוץ, האם זה נחשב כמו מחיצה המתרת שאסורה, או שזה נחשב כמחיצה לצניעות בעלמא. וצידד שכיון שהאיסור להתפלל במקום פרוץ הוא רק לכתחילה, אם לא עשו מער"ש, יכול לעשות בשבת שאינה כמחיצה המתרת.

רוצה אני לחזק את דבריו, שבפוסקים משמע, שמה שאסור לעשות בשבת הוא דווקא באופן שהמחיצה שמעמיד מועילה מחמת "דין מחיצה", שאז יש על המחיצה דין של קביעות, וזה אסור מחמת אהל. אבל אם מה שמעמיד אינו מחמת דין מחיצה, אלא רק "מעשה הסתרה" בלבד, דהיינו שאינה מועילה מחמת דין, אלא פשוט מסתירה באופן מעשי, וכגון לצניעות בדרשה, אז אינו אסור מחמת אהל.

וראיה ברורה לזה ממה שכתב הרמ"א סי' שט"ו ס"א, שאסור לעשות מחיצה בפני אור הנר כדי שישמש מטתו. וכתב במשנ"ב סק"י בשם המג"א, דהיינו דוקא אם עושה מחיצה גבוהה יו"ד טפחים והנר גבוה ונראה למעלה, שמותר להאפיל בטליתו ומשמש, שבכה"ג כיון שהנר נראה א"כ ההיתר בזה הוא רק משום שיש ע"ז שם "מחיצה", ולכן אסור לעשותה בשבת שנחשבת מחיצה המתרת. אבל אם המחיצה מכסה את כל הנר עד שאינו נראה, שאז אין צריך שתהיה המחיצה גבוהה עשרה דוקא, כיון שהנר מכוסה, א"כ ההיתר בזה לאו משום מחיצה אלא מחמת כיסוי בעלמא ומותר.

וסיים המשנ"ב, שאף שיש אחרונים שמפקפקים על חילוקו של המג"א, וסוברים שכיון שסוף סוף ע"י המחיצה הותר עתה לשמש ולעשות צרכיו, הרי"ז נחשב מחיצה המתרת ואסור לעשותה, מ"מ נראה דבשעת הדחק יש לסמוך על דבריו, עכ"ד. ונראה שבנידון דידן לגבי המנין, יתכן שהוא שעת הדחק לענין זה. ובזה אפשר להוסיף את סברתו הנ"ל, שכיון שהאיסור להתפלל במקום פרוץ הוא רק לכתחילה, לכן בכה"ג כו"ע יודו שמותר לעשות את המחיצה הנ"ל.

בברכה מרובה

הרה"ג שמואל יוסף שטיצברג שליט"א מו"צ בבית שמש

תחנות במנחה ובמנהג ויזניץ

ידי"נ מכובדי הרה"ג רבי משה שטיין שליט"א.

בענין אמירת תחנון אצל החסידים במנחה. אוסיף דברים שיבהירו את הנידון בכללותו. מוצא של החסידים ממדינות אירופה, כולל סלאנים וקרלין ממדינות ליטא. המרחקים הגדולים בין המדינות והערים, וחוסר התקשורת ביניהם הביא שכל אחד נהג כמסורת אבותיו ובדרך כלל לא ידע ואף לא היה מעוניין לדעת מסורת ומנהגי השני. כל אחד שמח בחלקו.

באנו בעז"ה לארץ ישראל, המרחקים נמחקו, בבנין אחד מתגוררים חסידים מכל עדה, אשכנזים מכל פלג, ספרדים מכל ארץ, הרי כמנין הדירות כך מנין המנהגים, עי"ז נודע לכל אחד, קטן כגדול, מנהג כל אחד.

ומתוך הרצון לשמירת המסורת בלי טשטושים והסגת גבול, נוצרו 2 קיבועים. (1) כל אחד מקנא קנאת ה' צבקות עבור המסורת שלו, ומי שאין דרכו כשלו הוא מופרך מעיקרא, פסול ונחות דרגא, על אף שהוא נוהג כמסורת רבותיו. (2) מתוך מניעים שאיני רוצה להעלותם על הכתב, גולדים יום יום חומרות נוספות בכל מיני דברים, אנשים בעלי מניעים אלו עושים כל טצדקי שבעולם אשר לא יאומן כי יסופר, כדי שתתקבל דעתם, וממילא מי שאינו מקבלה נפסל בתכלית הפסול.

כל האמור מביא לאנדרלמוסיה כללית במסורת אבות, שהיא היא יסוד היסודות, ואף לא להחמיר במקום שאמרו להקל. מרגא ורבנא החתם סופר – אבי כל שמירת המסורות – נא עיין בחידושיו עה"ת השבוע בפ' קדושים עה"פ והתקדשתם והייתם קדושים.

לענייננו, תחנון במנחה, אצל החסידים אין בזה מסורת, כי החסידים נהגו לא להתפלל מנחה גדולה מטעמים שבקבלה (רק באונס גמור), ובפרט הנוהגים כשיטת רבינו תם. כאן בארץ ישראל, כשהחסידות יסדו ישיבות, ולמען שלימות הסדרים נוח יותר שיתפללו מנחה גדולה, נוצרה השאלה בנוגע לתחנון, שאין בזה מסורת. ומכאן לחסידות ויזניץ, מה לנו לדון האיד נהג האמרי חיים, הרי הוא התפלל מנחה לפני השקיעה. הישועות משה היה ראש ישיבה, וישב בישיבה כל סדר לפני הצהריים, והרמ"ם היו מגדולי ליטא, כרבי ניסים קרליץ, רבי גדלי' גדל, רבי שאול ברז"ם זכר צדיקים לברכה, ע"כ הונהג לטובת הלימודים להתפלל מנחה גדולה ואמרו תחנון. כשהפסיק לשהות בישיבה, זוכרני תקופה שהתפלל מנחה בביהמ"ד אמרי חיים בשעה 3 ואף אז לא אמר תחנון, ומאוחר יותר בודאי שלא.

בכללות יש לדעת שגם הממעט באמירת תחנון יש לו על מה לסמוך – כמובן באופן שלא באים לידי זלזול בזה. חזקו ואמצו.

אגב בענין תחנון בויזניץ יש לציין את דברי הרבי האהבת ישראל זי"ע שאמר, לולא כבוד אבותיו היה אומר תחנון גם ביומא דהילולא שלהם.

הרה"ג חיים שרגא נייהוז שליט"א – בני ברק

מובא בספר פאר הדור שפעם היה הבית ישראל מגור אצל החזון איש בזמן מנחה גדולה והצטרף לתפלה, לפני העמוד ניגש הרה"ח זלמן ינקלביץ ז"ל שהיה חסיד גור, ומיד לאחר חזרת הש"ץ אמר קדיש, אמר לו הבית ישראל, פעם אחת היה לי הזדמנות לומר תחנון, ומנעת אותי מזה.

וכיון שהזכר שמו אספר בשבחו, שמעתי מאבי הרה"ח ברוך בענדיט ז"ל, ר' זלמן ז"ל היה מנהל בית הספר ביפו ואבי היה שם מורה. יום אחד קורא ר' זלמן לאבי ז"ל ואומר לו נתקבלה הוראה לומר דברי זכרון לנשיא המדינה הראשון שהלך לעולמו בכתות הגבוהות, עמוד אחרי הדלת ותשמע את ההספד. והוא פתח על פעולותיו של הנשיא בימי מלחמת העולם השנייה לייצור פצצות מקליפות תפוזים, ועשה רבות למען תושבי ארץ ישראל. אבל כמה הוא היה יותר חשוב אם גם היה שומר שבת, וכמה הוא היה יותר חשוב אם היה גם שומר כשרות.